

Nederland aan bod

Europa 1992 en de aanloop naar de EMU creëren kansen en bedreigingen. Kansen bestaan vooral uit het uitbaten van de interne markt. Bedreigingen houden verband met de geringe speelruimte van het begrotingsbeleid in het licht van de EMU-normen en de levensvatbaarheid van de verzorgingsstaat.

In de recent verschenen bundel *Inspelen op Europa* laten wetenschappers en topambtenaren zien hoe Nederland de bedreigingen tegemoet kan treden en de positie op de interne markt kan versterken¹. Het boek is opgedeeld in drieën: macro-economie, marktwerking en capita selecta. Het verbindende element is vooral de aanbodeconomische invalshoek.

Sluimers stelt het hoge niveau en de suboptimale samenstelling van de collectieve uitgaven aan de orde. Tussen 1979 en 1989 zijn de investeringen als percentage van het bbp gedaald, tegenover toenemende uitgaven aan rente, overdrachten en subsidies. De hoge collectieve-lastendruk vertaalt zich in een ongunstige prijs-kwaliteitsverhouding voor de Nederlandse collectieve voorzieningen, hetgeen een negatieve invloed heeft op het vestigingsklimaat.

Bovenberg en Cnossen onderzoeken de ontmoedigende werking van het belasting- en premiestelsel voor de arbeidsinzet, de besparingen en de investeringen. De hoge marginale wig op arbeidsinkomsten maakt investeringen in menselijk kapitaal onaantrekkelijk terwijl een uittocht dreigt van hoger gekwalificeerd personeel. Laaggeschoolden hebben last van de wig omdat deze hun loonkosten opstuwt tot boven hun arbeidsproductiviteit. Gecombineerd met het geringe verschil tussen het netto-minimumloon en het netto-bijstandsniveau biedt dit een belangrijke verklaring voor de lage participatiegraad. Bovenberg en Cnossen stellen voor om de marginale wig op arbeid te verlagen door een verlaging van de belastingvrije som en door het verschuiven van de collectieve druk naar niet-actieven.

Gegeven de bovenstaande analyses ligt een heroverweging van niveau, samenstelling en financiering van de collectieve uitgaven voor de hand. Daartoe geven Kortleve, Oudshoorn en Rutten een beeld van hoe de verzorgingsstaat hieringericht zou kunnen worden. In het beschreven basisstelsel richt de overheid zich op haar kerntaak: het voorzien in de minimum-bestaansbehoefte via subjectgebonden overdrachten aan de sociaal zwaksten. Tegelijkertijd dienen objectgebonden vormen van herverdeling (volkshuisvesting, openbaar vervoer, gezondheidszorg) naar de achtergrond te verdwijnen. De voorziening van deze (quasi-)collectieve goederen dient zoveel mogelijk aan de markt te worden overgelaten. Tentatieve modelberekeningen wijzen uit dat op deze manier de collectieve-lastendruk binnen 15 à 25 jaar met 10% van het nationaal inkomen zou kunnen dalen en dat de werkgelegenheid met 10% zou kunnen toenemen. Vanuit geheel andere invalshoeken concluderen ook Geelhoed en Balkenende dat

de overheid zich op haar kernactiviteiten moet terugtrekken. Geelhoed wijst op de grote inefficiënties die met 'sturende' regulering gepaard gaan, terwijl Balkenende stelt dat de overlegeconomie beter functioneert naarmate er een duidelijker afbakening bestaat tussen de verantwoordelijkheden van overheid en particuliere sector.

Op meso-niveau illustreren Van Sinderen en Van Bergeijk aan de hand van de moderne handelstheorie het toenemende belang van concurrentievermogen, schaalvoordelen en produktdifferentiatie op de interne markt. Het belang van traditionele vestigingsplaatsfactoren neemt daarentegen af. Voor een zo goed mogelijk vestigingsklimaat dient het mededingingsbeleid dus te worden verscherpt en de fysieke en technologische infrastructuur te worden versterkt. Uit de bijdrage van Buck en Kooijman blijkt overigens dat de Nederlandse infrastructuur – met uitzondering van de spoorinfrastructuur – internationaal gezien goed tot zeer goed uit de bus komt. Daarentegen is volgens Soete en Verspagen de technologische positie van het Nederlandse bedrijfsleven zwak.

Al met al geeft de bundel een goed beeld van de kwalen van de Nederlandse economie en van de meest geëigende therapie. De gewenste herschikking van de overheidsuitgaven zal onvermijdelijk ten koste gaan van de uitkeringshoogte van de niet-actieven. Dit wordt door verschillende auteurs ook onderkend. Daarbij wordt erop gewezen dat dit beleid op termijn juist de belemmeringen aan de onderkant van de arbeidsmarkt zal wegnemen. Hierdoor wordt de weg vrijgemaakt voor een positieve spiraal van een lagere marginale wig, een hogere participatiegraad van laaggeschoolden, een breder draagvlak voor de sociale voorzieningen voor hen die niet kunnen werken, (nog) lagere premies, enz. Bovendien is er geen alternatief. Afwachten leidt uiteindelijk tot een veel hardere sanering van de verzorgingsstaat.

Blijft de vraag of de omslag naar meer marktdynamiek op korte termijn haalbaar is. Het is immers niet duidelijk wie hiervoor als voortrekker kan fungeren. De overlegeconomie zou de maatschappelijke acceptatie kunnen bevorderen, ware het niet dat de betreffende tripartite overlegstructuren juist door hun ingrijpen in de markt groot geworden zijn. Toch lijken hier wel degelijk mogelijkheden aanwezig. De aanbevelingen van het SER-advies inzake convergentie en overlegeconomie sporen namelijk verrassend goed met de beleidsadviezen van de aanbodeconomie. Tegen de achtergrond van de door de Europese integratie noodzakelijk geworden beleidsaanpassingen, zouden politiek en overlegeconomie elkaar zelfs van de nodige legitimiteit kunnen voorzien.

A.R.G.J. Zwiers

1. J.J.M. Kremers (red.), *Inspelen op Europa*, Academic Service, Schoonhoven, 1993.